

Musisk samspil og musikalsk sammenspil

Indholdsfortegnelse

Indledning	1
Problemfelt	2
Almen pædagogisk tilgang	3
Ud og hjem.....	3
Børnekultur og skolekultur	5
Systemisk tænkning.....	6
Det flerstemmige klasserum	9
Faglig tilgang.....	11
Fagsyn.....	12
Den gode lektion	15
Det musiske.....	21
Konklusion	22
Perspektivering - sammenspillets egen æstetik	23
Litteraturliste	25

Musisk samspil og musikalsk sammenspil

Skolen er et slaveri

Vi vil hellere holde fri

- Men det må vi ikke

- Vi skal ikk' være frække

Men Hey - **Whatever**

Indledning

Mandag formiddag har femte og sjette klasse musik på skemaet. Det er en dobbelt lektion, og de to klasser er sammenlæst, da det er en lille skole, og de tilsammen kun er 25 elever. De har gennem de sidste fire uger arbejdet med deres eget nummer. En rock-rap med 18 vers og et gennemgående omkvæd. De har selv bestemt genren og temaet, de har valgt akkorder, skrevet tekst og lavet melodi, de har klappet, dappet og trampet rytmer og figurer. I musiklokalet er intensiteten og koncentrationen høj. Det er sidste gang praktikanten skal undervise dem, og der er kun 15 minutter tilbage af timen. Der er ikke tid til at bytte instrumenter flere gange. Der er ikke tid til for meget snak, når de ikke spiller. Eleverne føler ejerskab for deres nummer, og de kan mærke, at det er lige ved at sidde der. En af de to drenge der spiller congas rækker hånden op, men den anden trækker hurtigt hans hånd ned igen, og hvisker ud mellem tænderne: "Bare se efter mig". De to drenge rykker lydløst om ved siden af hinanden, så de nu står parallelt, og med front mod alle de andre. Alle kigger op, mens de er klar til det første anslag, der skal være kraftigt og lige på 1-slaget. Praktikanten tæller: 1-2-3-4.

Flow, energi, fællesskab. Og bagefter, pyha, sved på panden. Det var fedt. Melodien spiller stadig i hovedet "Hey – Whatever".

Der er mange forhold på spil i en sammenspilssituation. De medvirkende skal helst føle, de er en del af en større helhed, som netop de er uundværlige for at opretholde. Der er mange ting, der skal læres, før sammenspillet kan fungere. Både musikalske kundskaber og social forståelse af ens rolle og ansvar i gruppen. Jeg ser sammenspillet som ultimativt og integrerende i forhold til de discipliner, som faghæftet Fælles Mål¹ for musik pålægger læreren at undervise i. Det er her, man kan samle alle indtryk og erfaringer fra tidligere undervisning, og bygge videre på glæden, legen, bevægelsen, musikkendskabet og mange andre elementer. At komponere betragtes ofte som det højest opnåelige af de musikalske trin. Men når man komponerer, har man fordel af at kunne tage pauser, gå til og fra stykket og arbejde i eget tempo. Sammenspil er højintensivt koncentrationsarbejde i realtime.

---

¹ Fælles Mål, Musik, UVM

Musisk samspil og musikalsk sammenspil

Det er blandt andet også gennem erfaringer med sammenspillet, at elevernes videre glæde til at musicere bliver vakt. De lærer, at det er fedt at spille, men federe at spille sammen.

Musikundervisningen finder sted i et spændingsfelt mellem socialisering og faglig indlæring. Der vil til forskellige tider i undervisningen, være mere fokus på den ene eller den anden side. Dog kan man ikke udelukkende basere sine didaktiske overvejelser og undervisning på at fokusere på eleven og dennes socialisering – da mistes fagligheden. Omvendt kan man ikke fokusere alene på fagligheden – da mistes eleven².

Det er dette spændingsfelt denne opgave vil beskæftige sig med.

Problemfelt

Dermed er vi fremme ved opgavens problemområde. Jeg ser to hovedtilgange til sammenspil i folkeskolens musiktimer. En almen pædagogisk tilgang og en musikalsk faglig tilgang. Det er opgavens **første formål** at lave en deskriptiv analyse af de to tilgange.

De to tilgange er selvfølgelig komplementære og findes vel næppe i ren form. For at give læseren en foreløbig forståelse af hvordan de to arbejdsmåder kunne komme til udtryk, eksemplificeres først den **alment pædagogiske tilgang**:

...Christian har det svært i drengegruppen, der er ikke meget han er god til. Læreren bruger sammenspilssituationen til at hjælpe Christian og de andre drenge til at få et nyt syn på Christian. Han får lov at spille et instrument, der giver status i drengeflokken. Arrangementet holdes simpelt. Selvom der er fejl, spiller alle videre...

Dernæst et eksempel, hvor den **musikalsk faglige tilgang** er fremtrædende:

Klassen øver et svært arrangement til den forestående forårskoncert. Læreren stopper klassen midt i andet vers, og de vælger et musikalsk fokuspunkt, som de vil ændre i forhold til første vers. De spiller, stopper, øver en overgang, finder brugbare toner til et solostykke...

Den valgte optik afspejler min hypotese for hvilken form for kommunikation, relationer og tiltag, der finder sted i en sammenspilssituation. Jeg mener, at enhver aktivitet enten har at gøre med at forbedre det musikalske udtryk, eller at forbedre interne og mellemværende sociale forhold.

Folkeskolens musikhøjskoleforenings medlemsblad "Dansk Sang" har i årgang 02/03 en artikelserie om sammenspil. Her fandt jeg, på det tidspunkt da nærværende opgave var ved at tage form, en

---

² Palstrøm, Thomas, 2002

Musisk samspil og musikalsk sammenspil

---

artikel af Erik Sommer (seminarielærer, komponist, arrangør og lærebogsforfatter). Han opponerer mod en formløs og lige-gyldig sammenspilsundervisning og udstikker projektet: ”... at tage faget, musikken og altså i særdeleshed sammenspillet alvorligt. *Finde sammenspillets egen æstetik! Og at turde jage den.*”³

Denne opgaves motivation og **andet formål** er, at se sig selv ind i dette projekt, i denne jagt. At kvalificere tanker om og arbejdet med sammenspil.

Som ramme har opgaven den obligatoriske musikundervisning i folkeskolen. Et stort område. Derfor har jeg måtte træffe nogle fravalg i forhold til inddragelse af perspektiver at belyse feltet ud fra.

Konklusion

Musikundervisningen finder sted i et spændingsfelt mellem socialisering og faglig indlæring. Eller sagt på en anden måde. Hvad der foregår i musiklokalet, har enten at gøre med musikalske forhold, eller med at ændre og forbedre sociale forhold i og mellem os. Denne grundhypotese har ført til opgavens analyse af de to tilgange. Som metode har det haft konsekvenser at lave denne polarisering. Der er i opgaven blevet introduceret mange begrebspar, der kan fremkalde billedet af en opdelt musikundervisning med rigtige og forkerte forståelser og metoder. Tilbage sidder læseren med spørgsmålet, om opgaven har tjent som fortaler for den ene eller den anden af disse mange poler. Er den gode sammenspilsundervisning kendetegnet ved den almene pædagogiske eller den faglige tilgang? Skal den tage udgangspunkt i oprindelige eller moderne kulturer, i børne- eller skolekulturer? Skal vi tale processprog eller produktsprog, lægge vægt på de musikalske eller musiske sider?

Mere om lærerens mulighed for at navigere mellem disse poler om lidt.

Min holdning til de to tilgange er, som det fra starten har fremgået, at de er tilstede på samme tid. De vil være vægtet forskelligt, alt efter hvilket fokusområde der arbejdes med på et givent tidspunkt. Af analytiske grunde er det alligevel frugtbart at ridse komplementære forståelser skarpt op, for at finde ud af, hvor vi befinder os i det pædagogiske landskab. Det har den konsekvens, at opgaven ikke har levnet plads til en egentlig kritisk diskussion af de forskellige forståelser den præsenterer. En anden måde at gribe opgaven an på kunne være, at forholde sig mere kildekritisk.

---

³ Sommer, Erik, ”Hold da kæft, hvor spiller de rent...”

Musisk samspil og musikalsk sammenspil

Da ville det være relevant at spørge ved hver enkelt forståelse: Hvilken betydning har det for eleverne, hvilket dannelsessyn ligger bag denne undervisning?

Det er på tide igen at samle trådene og se på sammenspilsundervisningen som et samlet hele. Analysen af undervisningens enkelte dele tjener kun et teoretisk formål. Som Peter Bastian siger:

”Når vi undersøger de enkelte dele hver for sig, oplever vi ikke musikken mellem dem...”

Hermed nærmer vi os opgavens egentlige konklusion. Som opgaven er et eksempel på, bliver musiklæreren sat over for at skulle vælge mellem mange faglige indholdselementer og arbejdsmåder, samt pædagogiske og psykologiske holdninger til opdragelse og dannelse. De valg han foretager sig, og underviser efter, må være eksplicite, gennemtænkte og hensigtsmæssige i forhold til begge retninger. Midlet til at træffe disse valg er refleksion. Den reflekterende musiklærer må kunne se sig selv i ovennævnte spændingsfelt mellem fag og pædagogik. Han må se det som kvalificerende på undervisningen at trække på pædagogiske perspektiver, når han beskæftiger sig med fagets nøgleproblemstilling: *Hvad er det væsentlige?*

Muligheden for at skabe en mere kvalificeret refleksion, mellem fag og pædagogik, ligger lige for. Det kræver en kollegial kultur, hvor viden om, og respekt for begge felter bliver forenet i ønsket om en bedre musikundervisning.

Sammenspilsundervisningen giver mulighed for at eleverne lærer samarbejde, kendskab til sig selv, hensyn til helheden, musikformidling, koncentration og oplevelse. Når bølgerne går højt og disse faktorer spiller sammen, er der håb om at eleverne bliver bedre; både til **Musisk samspil og musikalsk sammenspil**.

Perspektivering - sammenspillets egen æstetik

Nærværende opgave skal ses ind i den altid igangværende debat om musikfagets kvaliteter og berettigelse. En debat der ofte er domineret af (velmente) reformpædagogiske holdninger. ”Så længe eleverne har musik, bliver de også mere sociale. De bliver bedre til at læse og regne, *bare de har musik.*” Jeg er overbevist om, at musik har disse kvaliteter i sig, men det må være på tide at erkende, at der findes god og mindre god musikundervisning, at noget er rigtigt, og andet er forkert. Hvis alt bliver lige gyldigt, bliver alt lige gyldigt.

Det har været udenfor denne fremstillings rammer, at beskæftige sig indgående med det komplicerede begreb æstetik. Når jeg nu alligevel påstår, at opgaven kan ses som et indlæg i debatten omkring sammenspillets egen æstetik, er det ud fra Erik Sommers opfordring om at tage

Musisk samspil og musikalsk sammenspil

---

arbejdet med sammenspillets vilkår, kvalitet, seriøsitet og autencitet alvorligt⁴. I dette arbejde træder æstetikken ikke frem ved et tilbagelænet håb om, at eleverne frembringer stor kunst. Æstetikken ligger i at arbejde bevidst og tilsigtet med den **form**, som sammenspilsundervisningen skal tage.

At arbejde med sammenspilsundervisningens form er vigtigt i den musikfaglige debat. Som vi har set, er midlet til dette arbejde refleksion, og perspektiverne er brede nok til, at inddrage flere forhold og forståelser. At gå andre veje i jagten på **sammenspillets egen æstetik**.

---

⁴ Sommer, Erik, ”hold da kæft, hvor spiller de rent...!”

Musisk samspil og musikalsk sammenspil

Litteraturliste

- Bastian, Peter (1988), *Ind i musikken*, PubliMus
- Bjørkvold, Jon.Roar (1991), *Det musiske menneske*, Oslo
- Dysthe, Olga (1997), *Det flerstemmige klasserum. Skrivning og samtale for at lære*, Klim
- Fredens, Kirsten og Kjeld (1991), *Musikalsk Odysseé*, Herning
- Fredens, Kirsten og Kjeld, (1993), *Ki Yo Wah*, Herning
- Fredens, Kirsten og Kirk, Elsebeth (2001), *Musikalsk læring*, København
- Halskov, John og Sørensen, Preben Lund, *Sammenspil for mellemgruppen*, Dansk sang nr.3 02/03
- Kirk, elsebeth (Red.) (1997), *Musik og pædagogik*, Århus
- Løw, Ole, *Lærerens klasserumsarbejde i systemisk perspektiv*, 1. del. Unge pædagoger nr.1 1997
- Løw, Ole, *Lærerens klasserumsarbejde i systemisk perspektiv*, 2. del. Unge pædagoger nr.2 1997
- Lyhne, Erik, Madsen, Michael og Rønne Karen, (1990), *Spil Op*, Åbyhøj
- Nielsen, Frede V. (1998), *Almen Musikdidaktik*, København
- Nielsen, Frede V. (2000), *Fagdidaktikkens aktualitet*, artikel på www.UVM.dk
- Nielsen, Tommy H., *Sammenspil og musikalsk skaben på mellemtrinet*, Dansk sang nr.6 02/03
- Palstrøm, Thomas (2002), *musik med mindre*, Herning
- Riis, Peter og John Halskov, *Hvad synes du selv...om pædagogikken?*, Dansk sang nr. 4 02/03
- Sommer, Erik, *Hold da kæft, hvor spiller de rent...!* Dansk sang nr.3 02/03
- Søndergaard, Bente, *Sammenspil i skolen...*, Dansk sang nr. 4 02/03
- UVM, *Fælles mål for musik*, hentet fra UVM.dk